

GEZ	KARTA ADRESOWA ZABYTKU		3. Miejscowość R Z E S Z Ó W
1. Nazwa DOM WŁAŚCICIELA MŁYNA	2. Czas powstania 1. 20. XX w.	d. Pogwizdów Nowy (do dnia 31.12.2020 r.)	
7. Fotografia z opisem wskazującym orientację w stosunku do sąsiednich terenów lub stron świata albo mapa z zaznaczonym stanowiskiem archeologicznym			4. Adres ul. Łąkowa 6 35-212 Rzeszów d. Pogwizdów Nowy 19 36-060 Głogów Małopolski 5. Przynależność administracyjna województwo podkarpackie powiat Rzeszów gmina Rzeszów 6. Formy ochrony Brak uchwalonego miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego
			
Widok na elewację południowo-wschodnią			

8. Historia, opis i wartości

Historia

Budynek jest elementem dawnego założenia o funkcji mieszkalno-przemysłowej, w skład którego wchodził tartak, uruchomiony w 1927 roku, i młyn, działający od 1933 roku, usytuowane po północno-wschodniej stronie domu. Budowę przedsiębiorstwa rozpoczął mieszkaniec Pogwizdowa Michał Micał. Po jego tragicznej śmierci w trakcie realizacji inwestycji, wdowa po nim, Honorata Micał, sprzedała nieukończony budynek Karolowi Ungeheuerowi, który sfinalizował budowę i uruchomienie przedsiębiorstwa. Przodkowie Karola Ungeheuera przybyli do Królestwa Galicji i Lodomerii pod koniec XVIII wieku w ramach tzw. kolonizacji józefińskiej. Ungeheuerowie zajmowali się młynarstwem i tę profesję kontynuowali w Polsce, przekazując ją z pokolenia na pokolenie. Założyli łącznie około pięciuset młynów, w tym m. in. w Staromieściu, Wilkowyi, Przybyszówce, Trzcianie, Frysztaku, Pysznicy.

Opis

Usytuowany po północnej stronie ulicy, drewniany na cokole, o nieregularnej, zróżnicowanej wysokościowo bryle, z urozmaiconym dachem z poszyciem z blachy. Sylweta domu skomponowana z czterech części wyodrębnionych wizualnie zróżnicowanymi formami zadaszenia: korpusu, skrzydeł południowo-zachodniego i północno-wschodniego oraz wieży. Korpus domu parterowy, wybudowany wzdłuż osi północny wschód – południowy zachód, ze ścianą szczytową zwróconą na północny-wschód, przykryty dwuspadowym dachem z naczółkiem po stronie północno-wschodniej zwieńczonym sygnaturką. W elewacjach południowo-wschodniej, północno-zachodniej i południowo-zachodniej korpusu okna. W elewacji południowo-wschodniej na osi od południa dwukondygnacyjna wieżyczka na planie prostokąta, przykryta dachem wieżyczkowym ostrosłupowym z sygnaturką. Kondygnacje wieżyczki w ścianach południowo-wschodniej, północno-wschodniej i południowo-zachodniej oddzielone daszkami pulpitowymi. W dolnej kondygnacji wieży ganek z wejściem w ścianie północno-wschodniej, dostępnym przez jednobiegowe schody równoległe do elewacji, ograniczone drewnianą balustradą. Do ściany szczytowej korpusu przylega w linii elewacji południowo-wschodniej, niższe i węższe jednokondygnacyjne skrzydło północno-wschodnie przykryte dachem dwuspadowym, z wejściem na osi osłoniętym trójspadowym daszkiem. W ścianach południowo-wschodniej, północno-zachodniej i północno-wschodniej skrzydła otwory okienne. Do południowo-zachodniej ściany korpusu przylega w linii elewacji północno-zachodniej dwukondygnacyjne skrzydło południowo-zachodnie, zwrócone do ul. Łąkowej, przykryte dachem czterospadowym ze ściętym szczytem. W ścianach południowo-zachodniej, południowo-wschodniej i północno-zachodniej skrzydła na obydwu kondygnacjach okna, w ścianie od ul. Łąkowej na drugiej kondygnacji centralnie usytuowany balkon ograniczony drewnianą balustradą na kroksztynach. W ścianie północno-zachodniej skrzydła w parterze wyjście na taras dostępny przez jednobiegowe schody równoległe do elewacji. Stolarka okienna i drzwiowa drewniana. Otwory okienne prostokątne w profilowanych obramieniach, jednoskrzydłowe, jedno- lub czteropolowe, w wieżyce okna ze szprosami. Otwory drzwiowe prostokątne, jednoskrzydłowe, pełne i szklone, drzwi prowadzące do ganku z nieruchomym skrzydłem bocznym. Po wschodniej stronie domu znajduje się studnia z drewnianą obudową i dwuspadowym dachem z blachy nawiązującymi do architektury domu. Pozostałościami założenia mieszkalno-przemysłowego są także zabudowania gospodarcze po północnej i zachodniej stronie domu korespondujące ze sobą zadaszeniem z blachy w kolorze zielonym.

Wartości

Budynek posiada wartości artystyczne (architektoniczne), krajobrazowe, historyczne i naukowe. Przed budową przedsiębiorstwa Karol Ungeheuer przebywał w celach zarobkowych w Stanach Zjednoczonych, skąd najprawdopodobniej zaczerpnął inspirację dla oryginalnej, wyróżniającej się na tle jednorodzinnej zabudowy mieszkaniowej tego czasu architektury domu. Nieregularna, malownicza sylweta budynku ze strzelistą wieżyczką ewokuje cechy popularnego w drugiej połowie XIX wieku w Stanach Zjednoczonych stylu wiktoriańskiego. Budynek dokumentuje rozwój wiejskiego budownictwa jednorodzinne o cechach reprezentacyjnych. Jest nośnikiem historii oraz rozwoju gospodarczego dawnej wsi, dokumentuje przemiany społeczne dokonujące się w lokalnej społeczności w okresie międzywojennym, po odłączeniu przysiółka Pogwizdów od Rudnej Wielkiej i ustanowieniu odrębnego sołectwa Pogwizdów Nowy w 1927 roku. Stanowi także źródło historyczne dotyczące rozwoju młynarstwa oraz działalności rodu Ungeheuerów na Podkarpaciu.

9. Stan zachowania i postulaty dotyczące konserwacji

Stan zachowania

W latach 2021-2022 przeprowadzono generalny remont obiektu z zachowaniem bryły i większości oryginalnej substancji zabytkowej. Przeprowadzono konserwację poszycia dachowego oraz drewnianych elewacji, wymieniono stolarkę okienną i drzwiową na nową drewnianą odtwarzającą historyczne podziały. Cokół obłożono okładziną kamienną, odnowiono podest balkonu oraz balustrady balkonu i schodów wejściowych. Stan zachowania obiektu po remoncie jest bardzo dobry.

Postulaty dotyczące konserwacji

Należy zachować oryginalną bryłę, konstrukcję i wystrój domu.

10. Wykonanie karty (autor, data i podpis)

Karolina Chomiczewska
Biuro Miejskiego
Konserwatora Zabytków
Urząd Miasta Rzeszowa,
wrzesień 2022 r.

11. Zatwierdzenie karty (podpis
wojewódzkiego
konserwatora zabytków)*

*dotyczy zabytków niewpisanych do rejestru zabytków i
niewłączonych do wojewódzkiej ewidencji zabytków

